

Tanulmány a TOP-5.3.1-16-JN1-2017-00004 azonosítószámú, „A helyi identitás és kohézió erősítése a Kunszentmártoni járásban” elnevezésű projekt tapasztalatairól

A projekt általánosítható tapasztalatainak bemutatása

1. Bevezetés

A „A helyi identitás és kohézió erősítése a Kunszentmártoni járásban” című projekt a Kunszentmártoni járás 9 **településének együttműködésében** valósult meg. A térségi együttműködésben megvalósított projekt célja a helyi közösségek megerősítése, a helyi identitás és a társadalmi összetartozás erősítése, valamint a lakosság közösségi aktivitásának ösztönzése volt.

A projekt jelentőségét növeli, hogy nem kizárólag egyetlen település közösségi életére koncentrált, hanem járási szintű együttműködésben valósult meg. A Kunszentmártoni járás 9 települése – Cibakháza, Csépa, Cserkeszölő, Kunszentmárton, Nagyrév, Szelevény, Tiszainoka, Tiszaúrt és Tiszasas – eltérő településszerkezeti, társadalmi és gazdasági adottságokkal rendelkezik, ugyanakkor számos közös kihívással is szembesül.

A projekt sajátossága, hogy a közösségfejlesztést nem egyetlen rendezvény vagy egyszeri beavatkozás keretében kezelte, hanem egymásra épülő közösségi, kulturális, hagyományörző és közösségfejlesztési tevékenységek sorozataként. A projekt keretében tervezett programok között számos, különböző korosztályokat és érdeklődési köröket megszólító kezdeményezés szerepelt.

A projekt tapasztalatainak vizsgálata azért is fontos, mert a helyi identitás erősítése, a közösségi kapcsolatok fejlesztése, a civil aktivitás ösztönzése és a települések népességmegtartó képességének javítása számos vidéki település számára hasonló kihívást jelent. A projekt során alkalmazott módszerek és tapasztalatok ezért más települések és térségek számára is hasznosítható tanulságokat hordoznak.

2. A projekt kiinduló helyzete és céljai

A projekt tervezésének egyik fontos alapelve az volt, hogy a közösségfejlesztési beavatkozásoknak a helyi sajátosságokra és a lakosság tényleges igényeire kell épülniük.

A Kunszentmártoni járás települései között jelentős társadalmi és gazdasági különbségek mellett számos közös probléma is megjelent. A térségben fontos szerepet tölt be a mezőgazdaság, miközben több településen alacsonyabb a szolgáltatói szektor jelenléte, és a gazdasági lehetőségek korlátozottabbak.

Ezek a körülmények a közösségi kapcsolatok erősítését, a helyi értékekre épülő kezdeményezések támogatását és a lakosság aktívabb bevonását is indokoltá tették.

A projekt célcsoportját széles körben határozták meg. A tervezett programok valamennyi korosztály megszólítását célozták, azzal a szemlélettel, hogy a társadalmi integráció és a közösségfejlesztés már gyermekkorban elkezdődik.

A projekt előkészítésének fontos eleme volt az igényfelmérés. Ennek során kérdőíves és interjú módszereket is alkalmaztak. A kérdőíves felmérés eredményeként kitöltött kérdőívek álltak rendelkezésre, amely lehetőséget biztosított a helyi lakosság véleményének és fejlesztési igényeinek megismerésére.

Általánosítható tapasztalat

A projekt egyik legfontosabb tanulsága, hogy közösségfejlesztési programot célszerű **helyi igényfelmérésre alapozni**. A közösségfejlesztés hatékonyságát növeli, ha nem előre meghatározott programokat próbálnak a lakosságra „ráhelyezni”, hanem a helyben élők véleményének, érdeklődésének és szükségleteinek megismerése után alakítják ki a beavatkozásokat.

Ez a módszer más településeken és térségekben is alkalmazható. Különösen térségi projektek esetében fontos, hogy az egyes települések sajátosságai is megjelenjenek a tervezésben.

3. A közösségfejlesztés folyamatjellegének jelentősége

A projekt egyik lényeges sajátossága az volt, hogy a közösségfejlesztést folyamatként kezelte. A cél nem kizárólag rendezvények megvalósítása volt, hanem olyan közösségi kapcsolatok kialakítása és erősítése, amelyek hosszabb távon is fennmaradhatnak.

A projekt keretében számos különböző program és akció megvalósítása szerepelt a tervek között. Ezek között megtalálhatók voltak kulturális, hagyományőrző, közösségi, generációkat összekapcsoló, múzeumi, tábori, testvérvárosi és bűnmegelőzési programok is.

A programok sokszínűsége lehetővé tette, hogy a lakosság különböző érdeklődésű és életkorú csoportjai is megtalálják azokat a tevékenységeket, amelyekhez kapcsolódni tudnak.

Általánosítható tapasztalat

A közösségfejlesztésben a **programok sokfélesége és folyamatossága** jelentős előnyt jelent. Egyetlen nagy rendezvény önmagában általában nem képes tartós közösségi kapcsolatokat kialakítani. A rendszeresen visszatérő, egymáshoz kapcsolódó programok azonban lehetőséget teremtenek arra, hogy a résztvevők fokozatosan megismerjék egymást, közös élményeket szerezzenek, majd egy idő után saját kezdeményezésekkel is megjelenjenek.

Térségi projektek esetében további előnyt jelent, hogy a programok nemcsak helyi, hanem települések közötti kapcsolatok kialakítására is lehetőséget teremthetnek.

4. A helyi identitás és a hagyományok szerepe

A projektben hangsúlyos szerepet kapott a helyi értékek, hagyományok és kulturális örökség bemutatása. A programok között szerepelt többek között a „Jász elődeink”, a „300 év öröksége”, című kiállítás, valamint a Kunszentmártoni Helytörténeti Múzeumhoz kapcsolódó programok.

A helyi identitás erősítését szolgáló tevékenységek jelentősége abban áll, hogy a lakosság nem csupán egy adott településen élő egyének összességeként jelenik meg, hanem egy közös történettel, értékekkel és hagyományokkal rendelkező közösségként.

Térségi szinten ez még szélesebb értelmezést tesz lehetővé: az egyes települések saját értékei mellett megjelenhetnek azok a közös kulturális, történelmi és társadalmi kapcsolódási pontok is, amelyek a térség egészének identitását erősítik.

Általánosítható tapasztalat

A helyi identitás erősítése **nem feltétlenül igényel nagy beruházást vagy jelentős infrastrukturális fejlesztést**. A település történetének, helyi értékeinek, hagyományainak és közösségi emlékeinek feltárása és bemutatása önmagában is erős közösségformáló eszköz lehet.

Más településeken is jól alkalmazható módszer lehet például helytörténeti gyűjtés, helyi értéktár létrehozása, idősebb lakosok történeteinek összegyűjtése, kiállítások, tematikus napok, hagyományőrző programok vagy generációk közötti tudásátadás megszervezése.

5. A generációk közötti kapcsolatok erősítése

A projektben külön programok irányultak a generációk kapcsolatának erősítésére, például a „Generációk találkozása könyvtárban” és a „Hozd magaddal a szüleidet, nagyszüleidet is!” programok.

A generációk összekapcsolása azért jelentős közösségfejlesztési eszköz, mert lehetőséget biztosít arra, hogy a különböző korosztályok ne egymástól elszigetelten vegyenek részt a települések és a térség életében.

A közös kulturális, közösségi vagy hagyományőrző tevékenységek során a résztvevők egymástól is tanulhatnak. Az idősebb generáció átadhatja a helyi történeteket, hagyományokat és tapasztalatokat, míg a fiatalabbak új szemléletet és új közösségi formákat hozhatnak a települési életbe.

Általánosítható tapasztalat

A generációk közötti programok olyan **alacsony költségigényű, mégis jelentős közösségépítő eszközök**, amelyek különösen jól alkalmazhatók vidéki településeken.

Fontos tapasztalat, hogy a programokat nem feltétlenül egyetlen korosztály számára érdemes megszervezni. A közös részvétel sok esetben erősebb közösségi élményt eredményez, mint a kizárólag gyermekeknek, fiataloknak vagy időseknek szóló programok.

6. Az önkormányzat, az intézmények és a civil közösségek együttműködése

A projekt egyik meghatározó eleme a települések közötti együttműködés volt. A 9 települést érintő járási szintű együttműködés lehetőséget teremtett arra, hogy a különböző helyi adottságokkal rendelkező települések közös célok mentén dolgozzanak.

A projektben a konzorciumvezető Kunszentmárton mellett a partnerszervezetek is szerepet vállaltak a programok és képzések megvalósításában.

A szakmai együttműködést képzések is támogatták. A projekt keretében a részt vevő településekről szakemberek bevonásával történt a közösségfejlesztési tudás bővítése.

Általánosítható tapasztalat

A közösségfejlesztési projektek sikerének egyik fontos feltétele a **partnerségi szemlélet**. Az önkormányzat önmagában nem tud minden közösségi igényt kielégíteni. A helyi intézmények, civil szervezetek, közösségek és aktív lakosok bevonása szélesebb társadalmi bázist biztosít.

A térségi együttműködés további előnye, hogy a települések megoszthatják egymással tapasztalataikat, módszereiket és jó gyakorlataikat. Egy kisebb település számára különösen fontos lehet, hogy egy másik település már kipróbált, működő megoldásait adaptálni tudja.

7. A közösségi programok és az önszerveződés kapcsolata

A projekt tervezett eredményei között nemcsak a programok megvalósítása szerepelt. A dokumentum az önszerveződés megindulását, új helyi szervezetek és egyesületek létrejöttének lehetőségét, korosztályi és önszervező csoportok kialakulását, valamint a helyi nyilvánosság fejlődését is megfogalmazta.

Ez fontos szemléletbeli elem: egy közösségfejlesztési projekt valódi értéke nem kizárólag abban mérhető, hogy hány rendezvényt szerveztek meg, hanem abban is, hogy a programok képesek-e **önálló közösségi kezdeményezéseket elindítani**.

A dokumentum a nem mérhető eredmények között említi többek között a változásra és cselekvésre ösztönző helyi légkör kialakulását, az állampolgári attitűdök változását, valamint az önkormányzati és civil szerepekről szóló tanulási folyamat elindulását.

Általánosítható tapasztalat

A jövőbeni közösségfejlesztési projektek tervezésekor érdemes az eredményeket **nem pusztán a rendezvények számával és a résztvevők létszámával mérni**.

Fontos indikátor lehet például:

- új közösségek vagy csoportok létrejötte;
- önkéntesek megjelenése;
- civil kezdeményezések elindulása;
- a közösségek önálló programjai;
- új együttműködések kialakulása;
- a helyi és térségi nyilvánosság fejlődése;
- illetve az, hogy a projekt lezárását követően is fennmaradnak-e a kialakult kapcsolatok.

8. A helyi szakemberek és kulcsszereplők szerepe

A projekt megvalósításában fontos szerepet kaptak a közművelődési és közösségfejlesztési szakemberek. A projektmenedzsmen és a szakmai megvalósítás mellett képzések is támogatták a projektben részt vevő szakemberek felkészültségét.

A közösségfejlesztési folyamatokban különösen fontosak azok a helyi személyek, akik ismerik a település közösségeit, képesek kapcsolatot teremteni az eltérő csoportok között, és személyes jelenlétükkel motiválni tudják a lakosságot.

Általánosítható tapasztalat

A közösségi programok megszervezése önmagában nem elegendő. Szükség van olyan **helyi kulcsszereplőkre**, akik a projekt időszakán túl is képesek fenntartani a közösségi kapcsolatokat.

Ezért a jövőbeni projektekben célszerű külön figyelmet fordítani a helyi szakemberek, civil vezetők, közösségi aktivisták és önkéntesek felkészítésére és támogatására.

9. A projekt általánosítható főbb tapasztalatai

A Kunszentmártoni járás 9 települését érintő projekt alapján az alábbi főbb tapasztalatok emelhetők ki:

- 1. A közösségfejlesztést helyi igényekre kell alapozni.**
A lakosság véleményének és szükségleteinek megismerése megalapozottabbá teszi a programok tervezését.
- 2. A közösségfejlesztés hosszú távú folyamat.**
A rendszeresen megvalósuló programok nagyobb lehetőséget teremtenek a tartós közösségi kapcsolatok kialakulására, mint az egyszeri események.
- 3. A helyi értékek és hagyományok közösségformáló erőt jelentenek.**
A helytörténet, a kulturális örökség és a helyi hagyományok bemutatása erősíti a településhez és a térséghez való kötődést.
- 4. Érdeemes valamennyi korosztályt megszólítani.**
A gyermekek, fiatalok, aktív korúak és idősebbek közös programokba történő bevonása erősítheti a települési és térségi közösséget.
- 5. A partnerség növeli a közösségfejlesztés eredményességét.**
Az önkormányzat, a helyi intézmények, a civil szervezetek és az aktív lakosok együttműködése szélesebb társadalmi bázist biztosít.
- 6. A térségi együttműködés tudásmegosztást tesz lehetővé.**
A települések közös projektkeretben oszthatják meg egymással tapasztalataikat, és egymás működő módszereit is adaptálhatják.
- 7. A programok célja az önszerveződés ösztönzése kell legyen.**
A legfontosabb hosszabb távú eredmény nem feltétlenül maga a rendezvény, hanem az abból kialakuló közösség, kapcsolat vagy önálló kezdeményezés.
- 8. A közösségfejlesztési szakemberek szerepe meghatározó.**
A folyamat sikeréhez szükség van olyan személyekre, akik a helyi közösségeket ismerik, kapcsolatokat építenek és képesek a lakosságot aktivizálni.
- 9. A térségi gondolkodás erősítheti az egyes települések közösségeit.**
A 9 település együttműködése azt mutatja, hogy a közösségfejlesztés nem kizárólag települési

szinten értelmezhető. A közös programok és tapasztalatcserék hozzájárulhatnak a térségi kapcsolatok erősítéséhez is.

10. A tapasztalatok alkalmazhatósága más településeken

A projekt során alkalmazott megközelítés más települések és térségek számára is adaptálható. Az alkalmazhatóság egyik legfontosabb feltétele ugyanakkor, hogy a módszereket ne változtatás nélkül másolják, hanem az adott település és térség sajátosságaihoz igazítsák.

Egy kis lélekszámú településen például néhány helyi közösség és aktív lakos bevonása is jelentős eredményt hozhat. Egy nagyobb térségben ezzel szemben több célcsoportot, települést, intézményt és civil szervezetet szükséges megszólítani.

A projekt tapasztalatai alapján más településeken és térségekben is alkalmazható egy olyan folyamat, amelynek főbb lépései:

1. a helyi közösség és a meglévő erőforrások feltérképezése;
2. a lakossági igények és fejlesztési szükségletek megismerése;
3. helyi kulcsszereplők és együttműködő partnerek azonosítása;
4. közösen kialakított programok és akciók megvalósítása;
5. a különböző korosztályok és társadalmi csoportok bevonása;
6. a helyi értékekre és hagyományokra épülő programok kialakítása;
7. az önszerveződés és az önkéntes részvétel ösztönzése;
8. a települések közötti tapasztalatcsere és együttműködés támogatása;
9. az eredmények folyamatos értékelése;
10. a kialakult közösségek és együttműködések projekt utáni támogatása.

11. Összegzés

A Kunszentmártoni járás 9 **települését érintő**, együttműködésben megvalósult projekt egyik legfontosabb tapasztalata, hogy a helyi identitás és társadalmi kohézió erősítése akkor lehet eredményes, ha a közösségfejlesztés **helyi igényekre, partnerségre, rendszeres közösségi aktivitásra és hosszabb távú folyamatokra** épül.

A projekt előkészítése során alkalmazott igényfelmérés, a különböző korosztályokat megszólító programok, a helyi kulturális és történelmi értékekre építő tevékenységek, a települések közötti együttműködés és a szakmai képzés együttesen olyan módszertani elemeket jelentenek, amelyek más településeken és térségekben is alkalmazhatók.

A legfontosabb általánosítható tanulság, hogy a közösségfejlesztési projekt eredménye nem kizárólag a megvalósított rendezvényekben vagy programokban jelenik meg. Legalább ilyen fontos a kapcsolatok kialakulása, a helyi szereplők aktivizálása, a közös élmények és tapasztalatok létrejötte, valamint az a folyamat, amelynek eredményeként a lakosság egyre inkább saját közössége alakítójaként jelenik meg.

Térségi szinten ehhez hozzáadódik a **települések közötti együttműködés értéke**. A közös gondolkodás, a tapasztalatcsere és a különböző helyi kezdeményezések összekapcsolása olyan többletet jelenthet, amely egyetlen település önálló projektjében kevésbé lenne elérhető.

A projekt dokumentációjában előre meghatározott eredmények között is szerepelt az önszerveződés megindulása, új közösségek és egyesületek kialakulásának lehetősége, a helyi nyilvánosság fejlődése és a helyi identitás erősödése.

Mindezek alapján a projekt egyik legfontosabb, más települések és térségek számára is átadható üzenete, hogy **a közösségfejlesztésbe nem csupán programokat, hanem közösségeket, kapcsolatokat és együttműködéseket kell építeni**. A fenntartható eredmény akkor valósulhat meg, ha a projekt által létrehozott közösségi folyamatok a támogatási időszakon túl is képesek tovább működni, és a helyi lakosság saját kezdeményezései, valamint a települések közötti együttműködések révén továbbfejlődni.